

ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ ЗАЛОГИ КАМ'ЯНЦЯ-ПОДІЛЬСЬКОГО (1917–1920 РР.)

У статті характеризується повсякденне життя кам'янецької залоги в добу революційних перетворень 1917–1920 рр., аналізуються такі його аспекти, як побут військовослужбовців, випадки їх протиправних дій, участь військових у культурному житті тощо.

Ключові слова: залога, Кам'янець-Подільський, гарнізонний комітет, житлове питання, правопорушення військових.

Однією з малодосліджених сторінок історії Української революції 1917–1920 рр. є функціонування залог як специфічних армійських структур. Варто зазначити, що значний ступінь мілітаризації Російської імперії, зосередження великих військових контингентів на її західних кордонах призвели до того, що залоги Подільської, Волинської та, меншою мірою Київської, губерній завжди були важливим чинником життя регіону. Так, Кам'янець-Подільський на початку ХХ ст. був важливим осередком дислокації частин російської армії — станом на 1913 р. тут дислокувались 47-й піхотний Український полк, 1-й Лінійний Кубанського козачого війська та 1-й Волзький Терського козачого війська полки, а також штаб 2-ї Зведеної козачої дивізії¹. Існувала відповідна інфраструктура — казарми, лазарет, достатня кількість квартир для офіцерів тощо.

Ситуація докорінно змінилась в роки першої світової війни. В місті, яке знаходилось відносно недалеко від лінії фронту, було розташовано чимало військових частин та інституцій, розгорнуто мережу шпиталів. Вже у цей час у місті стала помітною нестача житлових приміщень (як квартир, так і казарм). Щоправда, на інших сторонах життя військовослужбовців обставини військового часу фактично не позначились, оскільки більшість частин перебували у місті, так би мовити, транзитом — пробувши тут кілька днів, вони вирушали на фронт. Позитивну роль відіграло і перебування в місті вищих штабів (протягом 1916 р. в Кам'янці дислокувався штаб ІХ армії, а згодом — Південно-Західного фронту).

Після Лютневої революції ситуація в Кам'янецькому гарнізоні почала поступово змінюватись. Навесні 1917 р. розпочався про-

цес самовільного покидання вояками фронту, що після поразки літнього наступу Південно-Західного фронту набув масового характеру. Вже наприкінці липня начальнику гарнізону довелось видати наказ, який дозволяв силою зброї запобігати проникненню в місто вояків з ешелонів, які проходили залізничну станцію Кам'янець². Також робились спроби хоча б якось контролювати побутову культуру військовослужбовців — накази начальника залоги забороняли розміщення обозів на вулицях, в садах та скверах, а в тих місцях, де їх вже було розміщено, наказувалось негайно ліквідувати та провести прибирання³.

Окрім побутових, мали місце й проблеми з дисципліною з ідейних міркувань. Наприклад, одна з маршових рот, укомплектована вояками-українцями, відмовилась слідувати до 56-ї піхотної дивізії, дізнавшись, що в її складі відсутні українізовані частини; особовий склад роти висловив прохання натомість відправити до будь-якої українізованої частини⁴. За кілька днів аналогічний підрозділ повторився із військовослужбовцями-поляками⁵.

Ще однією новою рисою в житті Кам'янецької залоги стало створення різноманітних рад, комітетів тощо. Щоправда, гарнізонний комітет зорганізувався у Кам'янці відносно пізно, в серпні 1917-го, однак намагався посісти достойне місце в житті вояцтва — було налагоджено поширення преси, насамперед партійної, проводив розслідування справ, до яких були причетними військовослужбовці тощо.

Саме слідчі справи гарнізонного комітету дають змогу простежити різноманітні деструктивні явища в житті залоги. Насамперед різко зросла кількість злочинів, здійснених військовослужбовцями. Наприклад, 16 грудня 1917 р. ад'ютант начальника залоги вилу-

чив і передав у гарнізонний комітет чотири револьвери, які водії 3-го санітарного транспорту Всеросійського союзу земств і міст намагались продати за 360 руб. на міському ринку. На жаль, не відомо, яке покарання було призначено шоферам, однак у протоколі зафіксовано, що покупці — кам'янецькі обивателі Давид Асістер та Іван Зубов — не тільки не були покарані, але й їм повернули вилучені кошти⁶. Децю раніше гарнізонний комітет змушений був чимало сил та часу затратити на розслідування справи про крадіжку селянином Йосипом Терлецьким пари чобіт у солдата Омеляна Бесанка, що перебував у нього на квартирі, так і не дійшовши висновку, хто з двох фігурантів зводить наклеп на іншого⁷.

Показовою з точки зору характеристики революційної епохи є розслідувана гарнізонним комітетом справа старшого робітника 136-го дорожнього загону Олександра Передуха (Паредуха), затриманого 23 січня 1918 р. міською міліцією та доставленого в гарнізонний комітет за звинувачення у незаконному зберіганні зброї (носив при собі незареєстрований револьвер). Затриманий пояснив, що зазначений револьвер придбав на базарі у солдата за 40 рублів (щоправда, на початку допиту зазначив, що це відбулось у Почаєві, а потім — що у Житомирі), після того як на околиці Почаєва його пограбували троє невідомих⁸.

Взагалі продаж вояками казенного майна набув таких масштабів, що зумовив віддання наказу командуючого фронтом про призначення чергових від гарнізонних комітетів, а в базарні дні — ще й додаткових команд під керівництвом офіцерів, на ринки для запобігання подібній торгівлі⁹.

Розлад армійського механізму дійшов до того, що начальник караульної команди при повітовому військовому начальнику змушений був просити своє командування вплинути на міську управу щодо відновлення електропостачання на міській гауптвахті, де через відсутність елементарних побутових умов почався страйк заарештованих¹⁰.

Цікава з точки зору характеристики епохи ситуація склалась в Кам'янці та його околицях наприкінці 1917 — на початку 1918 рр. Формально у Кам'янці-Подільському було проголошено радянську владу, однак в околицях міста активно діяли війська армії УНР — українізовані частини 12-го армійського корпусу та партизанський загін імені Кармалю-

ка¹¹. Водночас в місті та його околицях продовжували перебувати частини 3-го Кавказького корпусу, а також активно формувались польські добровольчі формування. Як не парадоксально, на певних етапах ці частини досить непогано вживались одна з одною, або ж просто намагались не помічати одне одного до чергового витка конфлікту. Скажімо, поляки тривалий час визнавали більшовицьку владу (щоправда, з обмовкою, що самі не вважають себе її підданими, а є іноземцями і на території України перебувають тимчасово). Щоправда, після початку австро-угорського наступу більшовики, побоюючись польсько-австрійського конфлікту, роззброїли загін, однак вже за кілька днів він знову відновився у Кам'янці¹². Ще цікавіше склалась доля укомплектованого волзькими татарами і башкирами батальйону 205-го піхотного Шемаханського полку, який “застряг” у Кам'янці в період розвалу фронту, тому змушений був спершу визнати радянську владу, а напередодні вигнання з Кам'янця більшовиків батальйон підняв повстання, посприям українським частинам у визволенні міста і був реорганізований у Кам'янець-Подільський мусульманський табір (батальйон) армії УНР¹³. Підрозділ дислокувався в місті до травня 1918 р., коли в рамках заходів з реорганізації українського війська він, як і решта мусульманських формувань, був переведений до Одеси, а звідти планувалось його переправлення морем до Криму¹⁴.

В період розвалу імперської армії до Кам'янця було відведено низку формувань Румунського та Південно-Західного фронтів — штаб 25-го армійського корпусу, 12-та і 78-ма піхотні дивізії¹⁵. Однак в добу Гетьманату більшість частин з міста перевели в місця запланованої дислокації; у ході формування армії Української Держави у Кам'янці розмістили лише 9-й (з серпня 1919 р. — 7-й) Подільський піхотний полк, 4-й кінно-гарматний полк та штаб 2-ї Подільської прикордонної бригади¹⁶; щоправда, водночас продовжували нести свою службу чисельні охоронні підрозділи, створені після звільнення міста від більшовиків. Функціонування залоги в цей час повернулось в усталені рамки — перед командуванням дислокованих у місті частин поставили питання приведення до ладу казарменого фонду, відновлення норм статутної дисципліни тощо. Наприклад, 10 вересня 1918 р. начальник залоги полковник Вяземцев своїм на-

казом створив комісії з офіцерів та лікарів дислокованих у місті частин “по огляду усіх помешкань займаємих військовими частинами м. Кам’янець-Подільськ”¹⁷. В середині того ж місяця було створено аналогічну комісію для реквізиції приміщень на потреби залоги¹⁸ (останній крок видається нелогічним, оскільки у місті збереглись у непоганому стані казарми, а чисельність військ була незначною через неукомплектованість штатів).

Досить цікавою є також ситуація довкола утримання арештантів. Падіння дисципліни в період пертурбацій 1917-го року стало перепону на шляху командування залоги, що намагалась відновити порядок у військах. Показово в цьому відношенні є ситуація довкола гарнізонного арештного будинку. Штабовий суд у Кам’янці-Подільському, що розпочав роботу на початку серпня 1918 р., на першому засіданні розглянув справу козака М. Федоревича, що в ніч на 26 червня заснув на посту біля арештного будинку, засудивши до 2,5 місяців ув’язнення¹⁹. Очевидно, ситуації в сфері несення караульної служби це не покращило, оскільки в наказі начальника залоги від 20-го вересня знову вказувалось на недоліки в охороні арештного будинку²⁰.

Наголошувалось в цих наказах і на інших недоліках — відсутності елементів “чиношанування” (нерідко військовослужбовці відмовлялись віддавати честь старшим за званням)²¹, відсутності реєстрації військового транспорту²².

Помітне місце в житті залоги займали заходи щодо впорядкування та збереження військового майна, що вивільнялось в ході демобілізації. Частина цього майна (вози, одяг, взуття тощо) активно розпродавалась населенню. Водночас для охорони майна суто військового призначення, а також для впорядкування запасів було створено склади в приміщеннях казарм, земських інституцій тощо, а охорона цих складів стала однією з головних функцій розміщених у місті охоронних підрозділів (навіть після прийнятого у вересні рішення про ліквідацію охоронних сотень, командування II армійського корпусу вирішило тимчасово їх зберегти в якості “команд для вартування майна”)²³.

Після приходу до влади Директорії ці формування, як і інші частини колишньої гетьманської армії, мали скласти основу нового війська. Однак розгортання їх у повноцінні бойові частини так і не завершилось до захоп-

лення у квітні 1919 р. Кам’янця-Подільського більшовиками.

При захопленні міста частинами Червоної армії частина військовослужбовців перейшла на бік більшовиків. Наприклад, владу “червоних” визнали військовослужбовці 2-го учбового куреня на чолі з командиром Середою. Про порядки, що панували в цій частині, свідчить той факт, що повітовий военком змушений був вилучити зброю у вояків, щоб вони не роз’їжджались із нею по домівках²⁴. Крім того, збереглись згадки про запровадження в частині двох командних мов (до української додалась російська)²⁵.

Новий етап в історії кам’янецької залоги розпочався в червні 1919 р., коли місто стало головним тиловим осередком армії УНР. Слід відзначити, що до такої відповідальної ролі місто явно не було готове: внаслідок евакуації до Кам’янця державних структур та значної кількості цивільного населення наростали кризові явища в житті міста і гарнізону — в місті зосереджувалась велика кількість військовослужбовців, що уникали служби на фронті; серед них процвітали азартні ігри, мали місце випадки зловживання становищем (наприклад, незаконні обшуки), факти дезертирства з розташованих у місті частин²⁶. Були й інші проблеми — не вистачало казарм для розміщення козаків та квартир для офіцерів, не було належним чином налагоджено постачання²⁷.

Звісно ж, така ситуація не могла задовольняти керівництво УНР, яке не могло дозволити подібних речей у тимчасовій столиці України. Показово, що новим начальником залоги у цей час став особисто військовий міністр УНР Г. Сиротенко, а за тиждень його змінив генерал Федір Олександрович Колодій, що до цього командував Південно-Східним фронтом військ УНР²⁸. Головним завданням, що поставило перед новопризначеним начальником, було впорядкування внутрішнього життя дислокованих у тимчасовій столиці частин.

Очолити кам’янецьку залогу, генерал Колодій доклав зусиль для ліквідації значених недоліків: наказано всім існуючим клубам зареєструватись у штабі залоги і у дводенний термін надати для ознайомлення свої статуту; реорганізовано систему перевезень по місту; категорично заборонялось формувати будь-які частини й видавати оголошення про призов до війська без узгодження з командуванням залоги²⁹.

Вже 15 липня, повернувшись з відрядження (генерал знайомився з частинами, дислокованими вздовж Дністра), Федір Олександрович видав черговий наказ, в якому піднімає цілий ряд питань: реорганізація військового судівництва в місті, інформування військово-службовців гарнізону про створення двох нових військових шпиталів, організація при штабі залоги підрозділу, що займався збором галицьких старшин (чимало їх опинилось в місті в період відступу УГА за Збруч), їх матеріальним забезпеченням та відправкою у розпорядження Начальної Команди УГА³⁰.

Чи не найбільш гострою проблемою серед тих, що стояли перед командуванням залоги, була житлова — невелике місто виявилось “окупованим” різноманітними частинами, установами, біженцями. Тому майже в кожному наказі начальника залоги наголошувалось на покаранні для власників житла за неповідомлення про житлові вакансії, кілька разів уточнювався механізм видачі ордерів на житло та порядок користування ними, казармовий фонд ділився між наддніпрянськими і галицькими частинами тощо³¹.

Більше того, фактично саме в руках військових властей опинились питання оплати за житло, дотримання санітарних норм жителями міста тощо. Наприклад, згідно з наказом начальника залоги ч.68 від 30 липня 1919 р. вартість житла становила від 7 до 15 карбованців за квадратний сажень підлоги в залежності від району міста та наявності меблів; водночас обумовлювалось, що у випадку, коли в помешканні або дворі буде бруд, мешканець має право сплачувати тільки 65 % належної суми, решту виплачуючи тому, “на котрому лежить обов’язок очистки двора і вигребних ям”³².

Не менших зусиль вимагала справа обліку військових кадрів, що перебували в місті. У травні 1919 р. українське військо зазнало низки важких поразок на всіх фронтах; частини, підрозділи і навіть окремі вояки пробивались на Поділля з різних сторін, нерідко переживаючи карколомні зміни, реорганізації, злети і падіння. Наприклад, 3-я Залізна стрілецька дивізія, створена з розрізнених підрозділів, що залишились після розгрому дивізії Синьожупанників, Запорозького корпусу, куреня буковинців, що утекли з-під румунського гніту, певний час перебувала у складі Галицької Армії, рахуючись її 16-м загonom, потім 2-ю і нарешті 3-ю дивізією армії УНР³³. Нерідко

частини просто зникали, “згораючи” у боях. Їх вояки або вступали до інших формувань, або ж просто відступали у тил, чекаючи подальших наказів командування. Таким чином, значна кількість придатних для бойового використання осіб не брала участі в боях або ж використовувалась нераціонально (наприклад, армія гостро потребувала інженерів, а колишні юнаки Київської військової інженерної школи після розгрому розсіялись по різних частинах). Тому штаб Кам’янець-Подільського гарнізону постійно проводив заходи щодо обліку офіцерів та осіб необхідних військових спеціальностей (шоферів, лікарів і молодшого медперсоналу, авіаторів і авіатехніків)³⁴.

Слід зазначити, що будь-які заходи в даному напрямку виявлялись сізифовою працею через небажання багатьох військовозобов’язаних ставати на військовий облік, грубі порушення з боку командирів частин тощо. Показово є історія козака Зиновія Довзія, котрий наприкінці березня 1919 р. самовільно покинув 2-й учбовий курінь, в якому проходив службу, та “пристав” до Чугуївської військової школи, спровокувавши чималу (і доволі роздратовану) переписку між командуванням 2-ї запасної бригади та зазначеного навченого закладу³⁵.

Щоправда, на заваді чіткому обліку військовослужбовців іноді ставало й саме командування залоги та збройних сил загалом, які постійно створювали, реорганізували, перейменовували різноманітні військові одиниці.

Нарешті, ще одним важливим напрямком роботи начальника гарнізону було підтримання в частинах, дислокованих у місті, належного рівня дисципліни і боєдатності. Він повів боротьбу проти розташованих у місті розважальних закладів, в яких велись азартні ігри, боровся з дезертирством, незаконними конфіскаціями, які дозволяли собі окремі командири частин, іншими порушеннями статутних норм³⁶.

Перетворення Кам’янця на головний тиловий осередок українського війська сприяло активізації в місті культурного життя, розгорнули свою роботу культурно-просвітницькі установи двох українських армій, діяльність яких спрямовувалась на виховання в особового складу патріотизму, поширення знань з історії України, її культури тощо. У місті виходив спеціалізований часопис — “Стрілець”, призначений для військовослужбовців УГА.

У його редакції працювали високопрофесійні кадри, що розгорнули активну і різнопланову роботу. Очолював редакцію у досліджуваній період відомий громадський діяч та публіцист О. Назарук³⁷.

Надзвичайно активною була видавнича діяльність. Наприклад, видавництвом Культурно-освітнього відділу Головного управління Генерального штабу була видана брошура полковника В. Цівчинського “Яким повинен бути український старшина”³⁸. Окрім цієї брошури, В. Цівчинський підготував брошуру “Яким повинен бути український козак”, котра, однак, так і не побачила світ до евакуації Кам’янця³⁹. Для ознайомлення вояцтва з славетними сторінками історії України було видано брошуру “Як жив український народ”⁴⁰.

Значна видавнича робота велась також установами УГА, насамперед редакцією часопису “Стрілець”, яка започаткувала серію “Бібліотека “Стрільця”.

Для старшин і козаків проводились лекції, курси тощо. До їх проведення залучали викладачів Кам’янець-Подільського державного українського університету, відомих громадських діячів, котрі у популярній формі розповідали воякам про українську культуру, літературу, історію⁴¹.

Говорячи про культурне життя, варто відзначити ще одну його своєрідну сторінку — чимало козаків і старшин активно долучались до письменницької, видавничої, викладацької роботи. Так, П. Богацький керівництвом Кошем охорони республіканського ладу поєднавав із літературознавчими дослідженнями, публікувався в кам’янецькій пресі, зокрема, видав у часописі “Слово” резонансну статтю “Ленін в освітленню його партійних това-

ришів”, написану на базі жандармських рапортів (доступ до них Богацький мав, працюючи керівником київської міліції)⁴²; Сотник УГА В. Геринович влітку 1919 р. перейшов працювати до Кам’янець-Подільського українського університету⁴³; начальник залоги брав активну участь в діяльності Подільського товариства охорони пам’яток старовини та мистецтва і Державного військово-історичного музею⁴⁴.

Ще одну сторону життя залоги можна поставити поруч із культурним життям — активна участь у різноманітних торжествах та державних святах. Скажімо, під час Шевченківських днів 9–10 березня 1919 р. в урочистій ході та молебні брали участь, між іншим, і дислоковані у Кам’янці військові частини⁴⁵. 28 червня того ж року, напередодні дворічних роковин I Універсалу, військовий міністр Г. Сиротенко наказав “всім військовим частинам м. Кам’янця і співробітникам всіх інституцій Військового Міністерства в цей день взяти активну участь у святкуванні роковин цього великого історичного дня в відродженню України, згідно розпорядку, виробленому Міністерством Преси і Інформацій”⁴⁶. Масштабні урочистості відбувались у Кам’янці й 14 жовтня, коли очільники держави, чиновники, а також військовослужбовці 1-го Рекрутського полку приносили присягу на вірність Україні⁴⁷.

Загалом слід визнати, що залога Кам’янця-Подільського в період перебування тут державного центру УНР навряд чи відповідає еталонному визначенню гарнізону. Водночас вона являє собою рідкісний приклад життя міської залоги в умовах перманентних бойових дій та боротьби з різноманітними внутрішніми проблемами.

Джерела та література

- 1 Памятная книга Подольской губернии на 1911 год. Сост. В. В. Филимонов. Издание Губернского Статистического Комитета. — Каменец-Подольск: Типография Подольского Губернского Правления, 1911. — С. 45–48.
- 2 Центральний державний архів вищих органів влади (далі — ЦДАВО). — Ф. 1906. — Оп. 1. — Спр. 6. — Арк. 4.
- 3 Там само. — Арк. 6.
- 4 Державний архів Хмельницької області. — Ф. 298. — Оп. 1. — Спр. 2. — Арк. 21.
- 5 Там само. — Арк. 16.
- 6 ЦДАВО. — Ф. 1906. — Оп. 1. — Спр. 2. — Арк. 2.
- 7 Там само. — Арк. 1.
- 8 Там само. — Арк. 8, 9.
- 9 ЦДАВО. — Ф. 1906. — Оп. 1. — Спр. 1. — Арк. 8.
- 10 ДАХО. — Ф. 298. — Оп. 1. — Спр. 2. — Арк. 65.
- 11 Ківерчук Ю. Від Автономії до Суверенності // За Державність. — Вип. 10. — Торонто, 1964. — С. 34.
- 12 Папакін А. Формування Польських військ в Україні у 1917–1918 рр.: дис... канд. іст.

- наук: 07.00.02 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2007. — С. 119.
- 13 *Комнен І.* Звільнення Кам'янця-Подільського від большевиків у 1918 році // *За Державність.* — Вип. 11. — Торонто, 1966. — С. 68–69.
- 14 *Тимченко Я.* Українські збройні сили. Березень 1917 р. — листопад 1918 р. (організація, чисельність, бойові дії): наукове видання. — К.: Темпора, 2009. — С. 370.
- 15 *Луговський О.* Формування Збройних Сил Української Держави (1918 р.). Організаційні аспекти // *Військово-історичний альманах* (далі — ВІА). — Ч. 6. — Київ, 2003. — С. 43.
- 16 *Справочна книга Армії й Фльоти України.* — К., 1918. — С. 58.
- 17 ЦДАВО. — Ф. 2234. — Оп. 1. — Спр. 2. — Арк. 2.
- 18 Там само. — Арк. 3 зв.
- 19 *Подольская мысль.* — 1918. — 6 авг. (24 июля). — С. 2.
- 20 ЦДАВО. — Ф. 2234. — Оп. 1. — Спр. 2. — Арк. 5.
- 21 Там само. — Арк. 9.
- 22 Там само. — Арк. 8.
- 23 Там само. — Арк. 13.
- 24 ЦДАВО. — Ф. 2293. — Оп. 1. — Спр. 1. — Арк. 5.
- 25 Там само. — Арк. 5.
- 26 *Робітнича газета.* — 1919. — 13 лип. — С. 1.
- 27 Там само. — С. 1.
- 28 *Громада.* — 1919. — 8 черв. — С. 1.
- 29 *Робітнича газета.* — 1919. — 13 лип. — С. 1.
- 30 *Трудова громада.* — 1919. — 20 лип. — С. 2.
- 31 *Трудова громада.* — 1919. — 13 лип. — С. 1; 20 лип. — С. 2; 3 верес. — С. 3.
- 32 ЦДАВО. — Ф. 2296. — Оп. 1. — Спр. 1. — Арк. 1.
- 33 *Денисюк Ж.* 3-я Залізна дивізія Армії УНР. Начерк бойового шляху // ВІА. — Ч. 4. — Київ, 2002. — С. 5.
- 34 *Трудова громада.* — 1919. — 8 серпня. — С. 2.
- 35 ЦДАВО. — Ф. 2293. — Оп. 1. — Спр. 2. — Арк. 3 зв.
- 36 *Трудова громада.* — 1919. — 13 серпня. — С. 2; *Україна.* — 1919. — 22 серпня. — С. 2.
- 37 *Назарук О.* Рік на Великій Україні: Спомини з української революції. — Відень: Український прапор, 1920. — С. 112.
- 38 *Цівчинський В.* Яким повинен бути український старшина. — Кам'янець: Видавництво Культурно-освітнього відділу Головного управління Генерального штабу, 1919. — С. 1.
- 39 *Тимченко Я.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). — К.: Темпора, 2007. — С. 467.
- 40 *Як жив український народ.* — Кам'янець: Культурно-освітня управа Головного управління Генерального штабу, 1919. — 16 с.
- 41 *Завальнюк О. М.* Історія Кам'янець-Подільського державного українського університету в іменах (1918–1921 рр.). — Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2006. — С. 207.
- 42 *Животок А.* Історія української преси. — К.: Наша культура і наука, 1999. — С. 263.
- 43 *Трудова громада.* — 1919. — 14 серп. — С. 2.
- 44 *Шлях.* — 1920. — 20 квіт. — С. 1.
- 45 *Освіта.* — 1919. — № 6. — С. 20.
- 46 ЦДАГО. — Ф. 269. — Оп. 1. — Спр. 26. — Арк. 21 зв.
- 47 *Шандрук П.* Сили доблесті. — К.: Вища шк., 1999. — С. 80.

Вадим Стецюк

Повседневная жизнь гарнизона Каменца-Подольского (1917–1920 гг.)

В статье характеризуется повседневная жизнь каменецкого гарнизона в период революционных преобразований 1917–1920 гг., анализируются такие его аспекты, как быт военнослужащих, случаи их противоправных действий, участие военных в культурной жизни и прочее.

Ключевые слова: гарнизон, Каменец-Подольский, гарнизонный комитет, жилищный вопрос, правонарушения военных.



Vadym Steciuk

Daily Life of Kamenets-Podolsky's garrison (1917–1920)

Article is dedicated the daily lives Kamenets-Podolsky's garrison in the time a revolutionary transformation 1917–1920. Analyzed the military life, crimes, cultural life of garrison and more.

Key words: *Kamenets-Podolsky, garrison, garrison committee, military housing*

